

دعای عهد، احیای فرهنگ انتظار در عصر انقلاب اسلامی

بتول سادات حسینی^۱، طاهره ماهرزاده^۲

چکیده

انقلاب اسلامی ایران، نقطه عطفی در تاریخ معاصر است که نه تنها تحولی عمیق در ساختار سیاسی و اجتماعی کشور ایجاد کرد، بلکه بیداری اسلامی را در سطح جهانی رقم زد و الهام بخش ملت های بسیاری برای مقابله با ظلم و استکبار جهانی شد. در منظومه تربیتی اسلام، ادعیه مأثور از معصومان عَلَيْهِمُ السَّلَام جایگاه ویژه ای در تبیین آرمان های انسانی و الهی داشته اند. در این میان، دعای عهد با تأکید بر مفاهیمی مانند تجدید بیعت با امام عصر عَلَيْهِ السَّلَام، نصرت و یاری، امید به آینده، مبارزه با ظلم، عدالت خواهی، انسجام اسلامی، روحیه ایثار و شهادت طلبی و التزام به ولایت، نقش مؤثری در احیای فرهنگ انتظار و تعمیق گفتمان مهدویت ایفا می کند. نوشتار حاضر با روش توصیفی-تحلیلی و بر پایه منابع کتابخانه ای، نقش مؤلفه های محوری دعای عهد در شکل گیری و تداوم انقلاب اسلامی و ارتباط آن با مقوله ظهور را بررسی می کند. یافته های پژوهش نشان می دهد که این مؤلفه ها می توانند بسترساز تحقق وعده های الهی و زمینه ساز شکل گیری جامعه ای آرمانی بر مبنای عدل جهانی باشند.

واژگان کلیدی: فرهنگ انتظار، مؤلفه های ظهور، دعای عهد، انتظار موعود، انقلاب اسلامی.

۱. کارشناس علوم قرآن و حدیث، از کشور افغانستان، مجتمع آموزش عالی بنت الهدی، جامعه المصطفی العالمیه، قم، ایران.

Email: hbatoolsadat@gmail.com

ORCID: ۰۰۰۹-۰۰۰۱-۳۸۳۷-۸۶۴۵

۲. استادیار گروه قرآن و حدیث، مجتمع آموزش عالی بنت الهدی، جامعه المصطفی العالمیه، قم، ایران.

Email: mahrozadeh@miu.ac.ir

ORCID: ۰۰۰۰-۰۰۰۲-۲۱۴۰-۰۸۸۵

انتظار فرج، آموزه‌ای محوری و عنصر بنیادین در منظومه ایمان اسلامی است که نقش اساسی در ابعاد فردی و اجتماعی زندگی مسلمانان ایفا می‌کند. دعای عهد یکی از ادعیه‌های پرمحتوا و معنادار در فرهنگ اسلامی است که به‌ویژه در ارتباط با انتظار ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و تحقق عدالت جهانی مورد توجه قرار گرفته است. باور به ظهور منجی موعود از دیرباز در ادیان و فرهنگ‌های گوناگون، آرمانی والا و امیددی برای رهایی بشریت از ظلم و ستم بوده و جایگاهی برجسته در ادبیات دینی داشته است. دعای عهد نه تنها به جنبه‌های معنوی و روحانی انسان توجه دارد، بلکه با تحولات اجتماعی و سیاسی نیز پیوندی عمیق برقرار می‌کند. در همین راستا، انقلاب اسلامی ایران که نقطه عطفی در تاریخ معاصر است با آرمان‌های الهی و عدالت خواهانه خود، گام مؤثری در راستای تحقق وعده‌های الهی و زمینه‌سازی برای ظهور منجی عالم بشریت برداشته و حرکتی الهام‌بخش برای برپایی حکومت عدل جهانی است و جایگاه ممتازی دارد. دعای مشهور به این دعا که از امام صادق علیه السلام نقل شده در منابع معتبر شیعه از جمله در بحارالانوار علامه مجلسی آمده است. (مجلسی، ۱۴۰۳، ۹۵/۵۳) علمای بزرگی مانند سید بن طاووس و کفعمی نیز این دعا را نقل کرده‌اند که نشان‌دهنده اعتماد آنها به صحت سند و اعتبار محتوای آن است. در این دعا، ویژگی‌هایی برای منتظران حقیقی ذکر شده است که هر یک پیام‌آور مسئولیت‌پذیری، تعهد اخلاقی و آمادگی برای تحقق دولت مهدوی است.

براساس روایت، هر کس این دعا را چهل صبح بیای قرائت کند از یاران حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف در هنگام ظهور خواهد بود و اگر پیش از ظهور از دنیا برود خداوند او را برای یاری امام از قبر برمی‌انگیزاند. (کفعمی، ۱۴۰۵، ص ۵۵۰) نوشتار حاضر با بررسی پیشینه و مفاهیم دعای عهد، مؤلفه‌های محوری برگرفته از این دعا را تبیین می‌کند که نقش بسزایی در تقویت روحیه انقلابی، پایداری و امید در میان مردم در جریان انقلاب اسلامی ایران داشته‌اند. این مؤلفه‌ها در مجموع، بستر معنوی، اجتماعی و فرهنگی لازم برای شکل‌گیری جامعه منتظر را فراهم می‌کنند. جامعه‌ای که این ویژگی‌ها را داشته باشد آمادگی لازم برای پذیرش و یاری

حکومت مهدوی را خواهد داشت. توجه به این مؤلفه‌ها نه تنها جامعه اسلامی را به ظهور نزدیک‌تر می‌کند، بلکه زمینه‌ساز تحقق جامعه‌ای مبتنی بر عدالت، معنویت و سعادت خواهد بود.

۲. پیشینه پژوهش

در سال‌های اخیر، مقالات و پژوهش‌های متعددی در زمینه ارتباط انقلاب اسلامی ایران با ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف منتشر شده‌اند که هر یک از منظر خاصی به این موضوع پرداخته‌اند. مصباح یزدی (۱۳۸۶) در مقاله نقش انقلاب اسلامی در ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف به صورت مبسوط به این مسئله پرداخته که انقلاب اسلامی، بستری لازم برای ظهور حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف را از نظر سیاسی، اجتماعی و فرهنگی فراهم کرده است. جدید بناب (۱۴۰۱) در مقاله نقش انتظار و نیروسازی در استمرار انقلاب، تأثیر آموزه انتظار در ایجاد انگیزه، پایداری و استقامت در حرکت‌های انقلابی را بررسی کرده و با تمرکز بر انقلاب اسلامی ایران معتقد است که این انقلاب، روحیه انتظار را در میان مسلمانان تقویت کرده و زمینه مناسبی برای ظهور فراهم کرده است. ذوعلم (۱۳۸۸) در کتاب انقلاب و ارزش‌ها، تحولات ارزشی جامعه ایران در پرتو انقلاب اسلامی را تبیین و آثار این انقلاب را در ابعاد دینی، فرهنگی و اجتماعی بررسی کرده است. آل نبی (۱۳۹۶) در مقاله انقلاب اسلامی، آغاز ظهور یا زمینه‌ساز ظهور با تحلیل عوامل اجتماعی، سیاسی و دینی مؤثر در انقلاب اسلامی، استدلال می‌کند که این انقلاب می‌تواند یکی از نشانه‌ها یا مقدمات ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف تلقی شود. وی انقلاب اسلامی را نمادی از تحقق نسبی آرمان‌های مهدوی دانسته و پیوند مفهومی میان انقلاب اسلامی و مقوله ظهور را بررسی کرده است.

این آثار علمی هر یک از زاویه خاصی به نقش انقلاب اسلامی در زمینه‌سازی برای ظهور پرداخته‌اند و بر ویژگی‌های منحصربه‌فرد این انقلاب در مقایسه با سایر حرکت‌های اسلامی تأکید دارند. آنچه در آثار یادشده کمتر به آن توجه شده، نقش ادعیه مأثوره به‌ویژه دعای عهد در شکل‌گیری و تداوم این حرکت تاریخی است. نوآوری پژوهش حاضر در آن است که با تمرکز بر مؤلفه‌های موجود در دعای عهد نشان می‌دهد که چگونه این مؤلفه‌ها نه تنها در پیروزی انقلاب

اسلامی ایران تأثیرگذار بوده‌اند، بلکه در فرآیند زمینه‌سازی ظهور حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف نیز نقش تعیین‌کننده‌ای دارند.

۳. مفهوم‌شناسی

۳-۱. انقلاب

انقلاب در لغت به معنای دگرگونی، زیر و رو شدن، واژگونی و تحول است. (دهخدا، ۱۳۵۹، ۱/۱۰۰۳) در اصطلاح علوم اجتماعی و سیاسی، انقلاب به دگرگونی عمیق و بنیادین در ساختارها، ارزش‌ها و نظام‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی یک جامعه اطلاق می‌شود که با نوعی از ناآرامی و تقابل با نظم موجود همراه است. رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز در تعریف انقلاب، آن را تحولی همه‌جانبه و اساسی در بنیادهای جامعه دانسته که با اراده ملت و در تقابل با نظام‌های سلطه‌گر تحقق می‌یابد (خامنه‌ای، ۱۳۸۹).

۳-۲. انقلاب اسلامی

انقلاب اسلامی، انقلابی ایدئولوژیک و مردمی است که بر پایه آموزه‌های اسلامی و با هدف برپایی حکومت عدل الهی و زمینه‌سازی برای ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف شکل گرفته است. (مصباح یزدی، ۱۳۸۶) انقلاب اسلامی ایران که در سال ۱۳۵۷ شمسی (۱۹۷۹ میلادی) به وقوع پیوست یکی از بارزترین نمونه‌های انقلاب‌های دینی در دوران معاصر است. این انقلاب به رهبری امام خمینی رحمته الله علیه و در پی نارضایتی‌های گسترده مردم از رژیم پهلوی، به‌ویژه در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی که با فساد، وابستگی و استبداد شناخته می‌شد، شکل گرفت. امام خمینی رحمته الله علیه فقیهی انقلابی و مرجعی مذهبی بود که با بهره‌گیری از ظرفیت‌های دینی و مردمی توانست توده‌های مردم را حول محور آموزه‌های اسلامی و عدالت خواهانه بسیج کند. وی با صدور بیانیه‌ها، ایراد سخنرانی‌های روشنگرانه و ارتباط مستمر با دیگر شخصیت‌های مذهبی و سیاسی، آرمان‌های انقلاب را تبیین و ترویج کرد. این حرکت انقلابی با تظاهرات گسترده مردمی، اعتصابات سراسری و مقاومت مدنی، سرانجام به فروپاشی نظام سلطنتی پهلوی

انجامید و در ۱۲ بهمن ۱۳۵۷ امام خمینی رحمته الله علیه پس از سال‌ها تبعید به میهن بازگشت. در ادامه با تأسیس نظام جمهوری اسلامی و تصویب قانون اساسی جدید، حکومتی مبتنی بر اصول اسلامی و محوریت ولایت فقیه بنیان نهاده شد که هدف نهایی آن، زمینه‌سازی برای تحقق حکومت جهانی عدل مهدوی معرفی شد.

۳-۳. دعای عهد

در ادعیه و زیارات مأثور از اهل بیت علیهم السلام، از امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف با شیوه‌های گوناگون یاد شده است. از جمله توصیف ویژگی‌های آن حضرت، دعا برای تعجیل فرج، اظهار شوق دیدار و بیان نیاز و استغاثه به پیشگاه ایشان است. دعای عهد یکی از مهمترین این ادعیه است که پیوند معنوی شیعیان را با امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف تقویت می‌کند. دعای مشهور به دعای عهد از امام صادق علیه السلام روایت شده و علامه مجلسی رحمته الله علیه آن را در سه موضع از بحار الانوار از منابع مختلف نقل کرده است، هرچند اختلافات اندکی در برخی عبارات آن دیده می‌شود، اما کلیت دعا در همه نسخه‌ها یکسان است. مجلسی این دعا را نخست در باب رجعت (مجلسی، ۱۴۰۴، ۹۵/۵۳) و به نقل از مصباح الزائر و جناح المسافر تألیف سید بن طاوس رحمته الله علیه نقل می‌کند (آقابزرگ تهرانی، ۱۴۰۸، ۱۰۷/۲۱). در این اثر، سید بن طاوس از امام صادق علیه السلام دعایی را نقل می‌کند که بنابر فرموده آن حضرت هر کس دعای عهد را چهل صبح قرائت کند در شمار یاران حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه الشریف هنگام ظهور قرار خواهد گرفت و اگر پیش از آن از دنیا برود خداوند او را برای یاری امام از قبر برخواند انگیزت، درحالی که آماده خدمت به آن حضرت است (کفعمی، ۱۴۰۵، ص ۵۵۰).

این دعا در کتاب مصباح تألیف کفعمی از دیگر منابع معتبر ادعیه با همین انتساب به امام صادق علیه السلام آمده است. شیخ عباس قمی نیز در مفاتیح الجنان، این دعا را از امام صادق علیه السلام نقل کرده است. (قمی، ۱۳۵۹، ۶۴۵/۱) نقل دعای عهد از سوی عالمان بزرگی مانند علامه مجلسی، سید بن طاوس، کفعمی و شیخ عباس قمی نشان از وثاقت محتوایی و مقبولیت سندی آن در میان علمای شیعه دارد. افزون بر این، مفاهیم و مضامین بلند این دعا که به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

اختصاص دارد در سایر ادعیه معتبر نیز مورد تأیید و تأکید قرار گرفته است؛ امری که جایگاه ویژه این دعا را در فرهنگ انتظار بیش از پیش روشن می‌کند.

۴. مؤلفه‌های دعای عهد، پیوندی میان انقلاب اسلامی و زمینه‌سازی ظهور

دعای عهد یکی از متون مقدس و معنوی در فرهنگ اسلامی، به‌ویژه در مکتب تشیع است که مؤلفه‌های عمیق و متنوعی دارد. این مؤلفه‌ها به پیوند میان انقلاب اسلامی و زمینه‌سازی ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف اشاره دارد. این دعا نه تنها به ابراز ارادت و محبت به اهل بیت علیهم السلام می‌پردازد، بلکه به تبیین اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی نیز کمک می‌کند. در این راستا، مؤلفه‌های دعای عهد می‌توانند نمادهایی از امید، انتظار و تلاش برای تحقق عدالت و صلح در جامعه اسلامی تلقی شوند. این پیوند میان دعا و انقلاب، نشان‌دهنده نقش معنویت در تحولات اجتماعی و سیاسی و تأکید بر ضرورت هم‌افزایی تلاش‌های انسانی و الهی در راستای تحقق وعده‌های الهی است که برخی موارد آن در ادامه بررسی می‌شود.

۴-۱. جدید بیعت

«اللهم انی أجدد له فی صبیحة یومی هذا وما عشت من آیامی عهدا وعقدا وبیعة له فی عنقی لا أحول عنها ولا أزلو أبدا؛ خداوندا، من در صبح امروز و هر روز زندگانی‌ام برای او عهد و پیمان و بیعتی را برگردنم تجدید می‌کنم که هرگز از آن روی نگردانم و بازنگردم». بیعت به معنای عهد پیمان و پذیرش اطاعات، فرمان برداری و وفاداری است (ابن منظور، ۱۴۱۴، ۲۶/۸). عرب‌ها هنگام خرید و فروش و برای اعلام قطعی شدن معامله، دست راست خود را به یکدیگر می‌زدند و آن را صفقه یا بیعت می‌گفتند. آنها همچنین برای پذیرش ریاست حاکم و امیر به او دست می‌دادند و این عمل نوعی معامله و داد و ستد محسوب می‌شد؛ بدین معنا که بیعت‌کننده، اطاعت و فرمان برداری را پذیرفته و بیعت‌شونده هم به اموری متعهد می‌شود. از این رو، این عمل را نیز بیعت می‌نامیدند (دایرة المعارف بزرگ اسلامی، مدخل بیعت). تجدید با امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف یکی از زیباترین و عمیق‌ترین جلوه‌های ارتباط معنوی با ایشان است که یکی از آرمان‌های ظهور شناخته

می‌شود. این مفهوم نه فقط به معنای عهد و پیمان لفظی، بلکه تعهدی قلبی، عملی و مستمر است که منتظران راستین با امام خود می‌بندند. این بیعت، تجدید اراده‌ای برای حرکت در مسیر اهداف الهی و فراهم کردن شرایط ظهور است.

بیعت با امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف یادآور عهد نخستین انسان‌ها با خداوند در عالم ذر است؛ جایی که انسان‌ها بر پذیرش ولایت الهی و اطاعت از راهنمایان الهی پیمان بستند. در زمان غیبت کبری، این بیعت با امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف معنای ویژه‌ای پیدا می‌کند؛ زیرا انتظار حقیقی مستلزم تعهد مداوم به انجام وظایف دینی، یاری رساندن به دیگران و تلاش برای اصلاح جامعه است. تجدید بیعت، نماد آمادگی برای حضور در رکاب امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف است. منتظران با این اقدام به خداوند اعلام می‌کنند که آماده‌اند تا در هر لحظه، جان، مال و تمام وجود خود را برای یاری امام خود فدا کنند. این بیعت، راهی برای حفظ پیوند معنوی با امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف در دوران غیبت و ایجاد انگیزه‌ای برای حرکت در مسیر تقوا و عدالت است. یکی از مهمترین وظایف منتظران، کسب رضایت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف است.

این رضایت فقط با حرف و ادعا حاصل نمی‌شود، بلکه نیازمند عمل است. تولی و تبری که از اصول دین اسلام و آموزه‌های اهل بیت علیهم السلام است معنای عمیقی در این مسیر دارد و نمونه عملی این ادعاست. تولی به معنای دوستی و پیروی از اهل بیت علیهم السلام و دوستانشان است. این دو اصل اساسی، نقش محوری در فرهنگ انتظار ایفا می‌کنند. منتظر حقیقی کسی است که تولی و تبری را در عمل، گفتار و نیت خود اجرا کند. این به معنای تلاش برای ایجاد جامعه‌ای است که محبت اهل بیت علیهم السلام در آن جاری باشد و از هرگونه ظلم، فساد و دشمنی با ولایت دوری کند. بنابراین، انتظار فرج امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف تنها یک حالت روحی نیست، بلکه مسئولیتی بزرگ و سنگین است. منتظر باید در تمام جوانب زندگی خود از اخلاق و رفتار فردی گرفته تا تعاملات اجتماعی در مسیر تحقق اهداف امام خود تلاش کند و همواره در جست‌وجوی رضایت ایشان باشد. در سال‌های نخستین انقلاب اسلامی، جامعه ایران شاهد تحولی بنیادین و بی‌سابقه بود، ارزش‌های دینی و انقلابی در دل و جان مردم جای گرفت و فضایی از ایثار، همبستگی و معنویت

در جامعه حاکم شد. این تحول عظیم، مردم را از زندگی فردگرایانه و دغدغه‌های مادی به سمت مشارکت در یک حرکت جمعی و هدفمند سوق داد. همه به دنبال یک آرمان بزرگ‌تر یعنی، حفظ انقلاب و تحقق ارزش‌های الهی و انسانی بودند. با آغاز جنگ تحمیلی، این روحیه ایثار و همدلی به اوج خود رسید. مردم از هر قشر و طبقه‌ای با هر توان و امکاناتی که داشتند برای یاری رساندن به جبهه‌ها و حمایت از رزمندگان بسیج شدند. این دوران، تجلی اوج انسانیت و از خودگذشتگی بود. ارزش‌های اخلاقی و معنوی به گونه‌ای در زندگی روزمره مردم نفوذ کرده بود که خدمت به دیگران و دفاع از وطن به وظیفه‌ای مقدس و غیرقابل انکار تبدیل شده بود. (مظاهری، ۱۳۹۵، ص ۹۶).

از دیگر جنبه‌های تجدید بیعت این است که منتظران را به یاد وظایف فردی و اجتماعی می‌اندازد. بیعت، تعهد به نشر ارزش‌های اهل بیت عَلَيْهِمُ السَّلَامُ، حمایت از مظلومان و ایستادگی در برابر ظلم است. این تعهد، انگیزه‌ای قوی برای تربیت نفس و اصلاح جامعه در راستای آرمان‌های الهی می‌آفریند. تعهد به امام زمان عَجَلُ اللَّهِ تَحْقِيقَهُ یکی از مهمترین آرمان‌های ظهور است که در تمام جنبه‌های زندگی یک منتظر تجلی پیدا می‌کند. این تعهد، فرد را به سوی تعالی اخلاقی، عمل به وظایف دینی و آماده‌سازی جامعه برای ظهور هدایت می‌کند. منتظر واقعی کسی است که در هر لحظه از زندگی، خود را متعهد به امام زمان عَجَلُ اللَّهِ تَحْقِيقَهُ بداند و در مسیر یاری ایشان از هیچ تلاشی دریغ نکند. امید به آینده و تلاش در نصرت و یاری او در تشکیل امت واحده و رفع ظلم از نشانه‌های یاران حضرت است. بنابراین، تجدید بیعت نه تنها عملی عبادی و نمادین، بلکه گامی بزرگ در مسیر آمادگی برای ظهور و تحقق وعده الهی است. این آرمان، دعوتی است برای همه منتظران که هر روز خود را به امام زمان عَجَلُ اللَّهِ تَحْقِيقَهُ نزدیک‌تر کنند و جامعه‌ای آماده و شایسته برای ظهور او بسازند.

۴-۲. نصرت و یاری

«اللهم إن حال بيني وبينه الموت الذي جعلته على عبادك حتما مقضيا فأخرجني من قبري مؤتزا كفنني، شاهرا سيفي، مجردا قناتي، ملبيا دعوة الداعي في الحاضر والبادي؛ خدایا اگر بین

من و او مرگی که بر بندگانت حتم و قطعی ساختی حائل شد، کفن پوشیده از قبر مرا بیرون آور، با شمشیر از نیام برکشیده و نیزه برهنه، پاسخگو به دعوت آن دعوت‌کننده، در میان شهرنشین و بادیه‌نشین». «مؤتزر» در اینجا به معنای لباس رزم است (راغب، ۱۴۱۲، ص ۷۴). یکی از مستحبات هنگام دفن میت، قرار دادن دو چوب تر و تازه همراه اوست. در متون دینی و ادعیه، این چوب‌ها به شمشیر و نیزه تشبیه شده‌اند تا نشان دهند منتظر واقعی تا چه اندازه باید برای یاری امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف آماده باشد. این آمادگی به حدی است که حتی پس از مرگ آرزو کند که اگر به دنیا بازگردد، بتواند با همین چوب‌ها در رکاب امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف بجنگد و از ایشان دفاع کند.

عبارت‌هایی مانند «از قبر بیرون آمدن»، «لباس رزم پوشیدن» و «لبیک گفتن» در این دعاها جنبه مثالی دارند و بیانگر این حقیقت هستند که انسان مؤمن و منتظر باید آرزو کند که حتی پس از مرگ نیز نیرویی مهیا و آماده برای خدمت به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف باشد. این آرزو، نشانه عمق عشق و وفاداری به ولایت است. منتظران حقیقی باید در زندگی و رفتار خود همانند یاران امام حسین علیه السلام در کربلا عمل کنند. آنها باید مانند زهیر و دیگر اصحاب وفادار از هرگونه وابستگی دنیوی رها شوند و تمام وجود خود را وقف ولایت کنند. همان طور که یاران امام حسین علیه السلام تا آخرین نفس در راه او جان فشانی کردند، یاران خاص امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف نیز از همین جنس هستند. انسان‌هایی که دنیا را کنار گذاشته‌اند و تنها به هدف بزرگ الهی می‌اندیشند. در این فرازهای دعا، انسان با خلوص نیت به خداوند عرض می‌کند که اگر در زمان ظهور زنده شود هیچ تعلقی به مال، خانواده یا زندگی دنیوی نخواهد داشت. او خود را سربازی صددرصد آماده می‌داند که حتی کفن، لباس رزم اوست و دو چوب زیر بغلش، نیزه و شمشیرش است. این تصویر، نهایت آمادگی برای دفاع و خدمت در رکاب امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف را نشان می‌دهد؛ حالتی که در آن، فرد هیچ بهانه‌ای برای تعلل ندارد و تمام وجودش وقف آرمان ظهور است. این نگاه، بیانگر وظیفه منتظران واقعی است که باید نه تنها در نیت، بلکه در عمل، خود را آماده کنند و روحیه‌ای مانند یاران عاشورایی داشته باشند؛ انسان‌هایی که همه چیز خود را برای هدف بزرگ‌تری که همان یاری ولی خداست، فدا می‌کنند. (مظاهری، ۱۳۹۵، ص ۱۲۹). انقلاب اسلامی یکی از جلوه‌های بزرگ اجتماعی و

تاریخی آمادگی برای ظهور است و بستری را فراهم کرده که روحیه نصرت و یاری امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف در میان مردم تقویت شود. از آغاز انقلاب، حرکت‌هایی مانند گسترش فرهنگ انتظار، ترویج آموزه‌های اهل بیت علیهم السلام و تأکید بر تحقق عدالت، همگی نشان‌دهنده ارتباط عمیق انقلاب با آرمان‌های مهدوی است.

مقام معظم رهبری نیز در این مورد فرمود: «انقلاب اسلامی ما یک حرکت بزرگ و یک گام بلند در راستای اهداف عالی حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف است». (سخنرانی رهبری رحمته الله، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲) این سخن نشان‌دهنده این حقیقت است که یاری امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف با تقویت انقلاب و پیروی از آموزه‌های آن، یکی از راه‌های عملی نصرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف محسوب می‌شود. انقلاب اسلامی نیز حرکتی زمینه‌ساز است که برای احیای دین خدا و تحقق عدالت اجتماعی تلاش می‌کند. این حرکت، نمادی از تلاش برای پیوند بین اعتقادات شیعه و عمل برای ظهور است. فراز دیگر، «فی الحاضر و البادی» نیز نشان می‌دهد که وظیفه یاری امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف محدود به مکان یا شرایط خاصی نیست، بلکه هر فرد و هر جامعه‌ای در هر جای دنیا موظف به ایفای نقش در این مسیر است. انقلاب اسلامی ایران این وظیفه را به شکل گسترده‌ای در سطح جهانی دنبال کرده و با صدور پیام انقلاب، بسیاری از جوامع را با آرمان‌های مهدوی آشنا کرده است.

۴-۳. امید به آینده

«واعمر اللهم به بلادك، وأحی به عبادك، فإنك قلت وقولك الحق ظهر الفساد فی البر و البحر بما كسبت أیدی الناس؛ خدایا به دست او کشورها را آباد کن و بندگان را به وسیله او زنده فرما. به درستی که تو فرمودی و گفته‌ات حق است که فساد در خشکی و دریا در اثر اعمال مردم نمایان شد». وجود امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف وجودی حیات‌بخش است. وجود ایشان نه تنها به دلها و روح‌های افسرده و خاموش، بلکه به احکام و ارزش‌های دینی جانی دوباره می‌بخشد. قرآن کریم نیز به یادآور می‌شود که حیات واقعی تنها در پیروی از دعوت الهی و اهل بیت علیهم السلام به دست می‌آید. قرآن می‌فرماید: «یا ایها الذین آمنوا استجبوا لله وللرسول إذا دعاکم لما یحییکم؛ ای اهل ایمان، چون

خدا و رسول شما را به آنچه مایه حیات ابدی شماست (یعنی ایمان) دعوت کنند، اجابت کنید» (انفال: ۲۴). این آیه نشان می‌دهد که دعوت خداوند، پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و دعوت امام زمان عَجَّلَ اللهُ تَعَالَى فُرُجَهُ الشَّرِيفَ چیزی نیست جز دعوت به حیات حقیقی و زندگی که انسان را به کمال و سعادت می‌رساند. این دعوت، دل‌های مؤمنان را زنده می‌کند و به آنها شور و نشاط معنوی می‌بخشد.

انقلاب اسلامی نیز امید به آینده را در ابعاد مختلف اجتماعی و فرهنگی تحقق بخشید. انقلاب اسلامی انگیزه‌ای برای تغییر مفاهیم اجتماعی و ارزشی فراهم کرد. این تغییر نه تنها به آسانی در دستیابی به آزادی و استقلال سیاسی تجلی یافته، بلکه منجر به تقویت ارزش‌های اخلاقی و انسانی در جامعه شد. بنابراین، مفاهیمی مانند اخوت، همدلی، ایثار و از خود گذشتگی در این انقلاب نمایان شد. در بعد اقتصادی، شعار خودکفایی و توانمندی داخلی نشانه دیگری از تلاش برای احیای سرزمین و تحقق بخشیدن به آرمان‌های اجتماعی است. با وجود مشکلات و چالش‌های اقتصادی، تلاش برای آبادانی و ارتقای سطح معیشت مردم همواره یکی از اولویت‌های انقلاب اسلامی بوده است. در بعد سیاسی، ایجاد حکومت اسلامی مبتنی بر عدالت و مبارزه با فساد براساس مضامین دعای عهد از اهداف اصلی انقلاب اسلامی است.

امید به آینده در دوران ظهور نیز تجلی‌گاه آرمان‌های بلند و والای انسانی است. در زمان ظهور انتظار می‌رود که جامعه‌ای عادلانه و مهدوی با شفقت و محبت در میان انسان‌ها شکل بگیرد. این عصر دورانی است که در آن انسان‌ها به حقایق معنوی دست پیدا می‌کنند و توحید و عدالت، اصول حاکم بر روابط اجتماعی قرار می‌گیرد. با ظهور امام مهدی عَجَّلَ اللهُ تَعَالَى فُرُجَهُ الشَّرِيفَ اصلاحات گسترده‌ای در نظام سیاسی، اجتماعی و اقتصادی صورت خواهد گرفت. این اصلاحات نه تنها به بهبود وضعیت مادی و معنوی انسان‌ها می‌انجامد، بلکه امید را در دل بشریت زنده می‌کند. در دوران ظهور، انسان‌ها با توجه به معارفی که از زمان ظهور امام مهدی عَجَّلَ اللهُ تَعَالَى فُرُجَهُ الشَّرِيفَ به دست می‌آورند، می‌توانند به مفاهیم عمیق‌تری از زندگی، هدف آفرینش و روابط اجتماعی دست یابند. این نوع از آگاهی و فهم عمیق، امید و انگیزه مضاعفی برای تلاش و پیشرفت ایجاد می‌کند.

دوران ظهور، دورانی است که علاوه بر برقراری صلح و عدالت به انسان‌ها امکان می‌دهد تا نگاهی نو به زندگی و آینده داشته باشند؛ نگاهی که در آن، امید و تلاش برای جامعه‌ای بهتر بدون مرزهای زمانی و مکانی معنا پیدا می‌کند. این امید نه تنها محدود به فرد است، بلکه به کل بشریت تعلق دارد و می‌تواند به ایجاد تحولی جهانی در راستای عدالت و معنویت منجر شود. امام صادق علیه السلام درباره دوران ظهور می‌فرماید: «فقال سبحانه الله أما تحبون أن يظهر الله عزوجل الحق والعدل في البلاد و يحسن حال عامة العباد و يجمع الله الكلمة و يؤلف بين قلوب مختلفة و لا يعصى الله عزوجل في أرضه و يقام حدود الله في خلقه؛ سبحانه الله، شما دوست ندارید که خدای تبارک و تعالی، حق و عدل را در همه بلاد ظاهر کند و کلمه همه مردم را یکی کند و دل‌های متفاوت را باهم درآمیزد و مهربان سازد و مردم، خدا را نافرمانی نکنند و حدود و مقرراتش بر همه خلقش در زمین اجرا شود» (شیخ صدوق، ۱۴۱۶، ۶۴۶/۲).

۴-۴. مبارزه با ظلم

«واجعله اللهم مفزعا لمظلوم عبادك، و ناصر لمن لايجد له ناصرًا غيرك، ومجددا لما عطل من أحكام كتابك، ومشيدا لما ورد من أعلام دينك وسنن نبيك صلى الله عليه وآله واجعله اللهم ممن حصنته من بأس المعتدين؛ خدایا او را قرار ده پناهگاهی برای ستمدیدگان از بندگان و یاور برای کسی که یاری برای خود جز تو نمی‌یابد و تجدیدکننده آنچه از احکام کتابت تعطیل شده و محکم‌کننده آنچه از نشانه‌های دینت و روش‌های پیامبرت (درود خدا بر او و خاندانش) رسیده است و او را قرار ده. خدایا از آنان که از حمله متجاوزان، نگاهش داری». مفهوم بندگان ستم‌دیده در متون دینی، به‌ویژه در دعاها و زیارت‌ها به شیعیانی اشاره دارد که در طول تاریخ همواره مظلوم و مستضعف بوده‌اند. این مظلومیت نه تنها در زندگی روزمره آنها، بلکه در تاریخ معصومین، به‌ویژه ائمه معصومین علیهم السلام نیز به وضوح دیده می‌شود. این پیشوایان الهی با وجود مقام و منزلت والایی که دارند خود نیز در دوران‌های مختلف تحت ستم و محنت‌های فراوانی قرار گرفته‌اند و این نشان‌دهنده عمق مظلومیت شیعه در طول تاریخ بشریت است.

مبارزه با ظلم، یکی از ارکان اصلی انقلاب اسلامی ایران بود. ائمه جمعه و روحانیون، به‌ویژه امام خمینی رحمته‌الله علیه مردم را به مبارزه با ظلم تشویق کردند. امام خمینی رحمته‌الله علیه بارها بر ظلم‌ستیزی و ارزش‌های اسلامی تأکید کرد و مرور تاریخ اسلام را وسیله‌ای برای نشان دادن اهمیت مبارزه با ظلم دانست. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ قانون اساسی ایران نیز بر مبنای اصول اسلامی و عدالت اجتماعی نوشته شد و تلاش شد تا با ظلم و فساد مقابله شود. این امر در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی اجرا و تا حد زیادی باعث بهتر شدن شرایط زندگی مردم شد. آرمان مبارزه با ظلم از قبل از ظهور در تعالیم اسلامی وجود داشته و نیازمند حرکتی جمعی از سمت پیروان اهل بیت علیهم‌السلام است. انتظار از شیعیان، آماده‌سازی خود برای حمایت از امام مهدی عجل‌الله تعالی فرجه‌التشریف و یاری رساندن به مظلومان در جامعه است. این انتظار به معنی تلاش برای تحقق عدالت در زندگی روزمره و مقابله با هرگونه ظلم در سطوح اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است. ظهور امام مهدی عجل‌الله تعالی فرجه‌التشریف که مصلح جهانی و فریادرس شیعیان و تمام مظلومان جهان است امیدی بزرگ به‌شمار می‌آید. این انتظار، نویدبخش روزگاری است که در آن مستکبرین و گردن‌کشانی که بر سر راه عدالت و آرامش بشر مانع‌تراشی کرده‌اند، نابود خواهند شد. به‌همین دلیل، در عبارت‌ها، دعاها و زیارت‌ها از خداوند طلب می‌شود که هرچه زودتر وعده قطعی ظهور را محقق کند تا همگی بتوانند روزگار نیک و پر از عدل و انصاف را شاهد باشند. امام مهدی عجل‌الله تعالی فرجه‌التشریف مصلح جهانی، متعهد به برقراری عدالت و مبارزه با ظلم در تمام سطوح است. امام صادق علیه‌السلام فرمود: «إِذَا قَامَ الْقَائِمُ حَكَمَ بِالْعَدْلِ وَارْتَفَعَ فِي أَيَّامِهِ الْجَوْرُ وَأَمْنٌ بِالسَّبِيلِ وَأُخْرِجَتِ الْأَرْضُ بَرَكَاتِهَا وَرَدَّ كُلُّ حَقٍّ إِلَى أَهْلِهِ وَ لَمْ يَبْقَ أَهْلٌ دِينٍ حَتَّى يَظْهَرُوا الْإِسْلَامَ وَيَعْتَرِفُوا بِالْإِيمَانِ؛ زمانی که حضرت حجت عجل‌الله تعالی فرجه‌التشریف ظهور کند به عدالت حکم می‌کند و کسی نمی‌تواند به دیگری جور و ستم روا دارد و راه‌ها به‌وسیله او امن می‌شود و زمین برکاتش را برای استفاده مردم خارج می‌کند و امور را به‌دست اهلبیت می‌سپارد و هیچ دینی غیر از اسلام باقی نمی‌ماند و همه به اسلام گرایش پیدا می‌کنند و به ایمان اعتراف می‌کنند» (مجلسی، ۱۴۰۳، ۵۲/۳۳۸).

در روایات متعدد آمده است که ایشان زمین را پراز عدل و انصاف خواهد کرد، چنان که از ظلم و فساد پاک خواهد شد. پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: «مهدی امتی الذی یملا الارض قسطا و عدلاً کما ملئت جورا و ظلما؛ خدایا با آمدن امام زمان، این غم و اندوه غیبت را از این امت زائل کن» (سلیم بن قیس، بی تا، ص ۴۲۹). امام مهدی عَجَّلَ اللهُ تَعَالَى وَرَحْمَةُ الرَّحْمَنِ به یاری این افراد و از بین بردن ستمگران و ظالمین را خواهد پرداخت. وی نه تنها یک رهبر، بلکه پرچمدار حق بوده و مبارزه با ظالمین و مستکبرین را در سرلوحه برنامه‌های خود قرار خواهد داد. از این رو، مبارزه با ظلم یکی از آرمان‌های اصلی ظهور امام مهدی عَجَّلَ اللهُ تَعَالَى وَرَحْمَةُ الرَّحْمَنِ است که در راستای تحقق جامعه‌ای عادل و بدون فساد و ستم قرار دارد. این مفهوم نه تنها در جهان آینده، بلکه در تلاش‌های کنونی شیعیان نیز باید مورد توجه قرار گیرد تا با تقویت ارزش‌های اسلامی و انسانی، زمینه‌ساز ظهور و تحقق عدالت در سطح جهان باشد. مبارزه با ظلم، یکی از آرمان‌های ظهور امام مهدی عَجَّلَ اللهُ تَعَالَى وَرَحْمَةُ الرَّحْمَنِ است که در معارف اسلامی و در متون دینی جایگاه ویژه‌ای دارد. این مفهوم در زیرساخت‌های فکری و دینی شیعه نه تنها اصلی اخلاقی، بلکه هدفی نهایی در ظهور مصلح جهانی قرار گرفته است.

۴-۵. توجه به وحدت

«اللهم اکشف هذه الغمة عن هذه الأمة بحضوره؛ خدایا با آمدن امام زمان عَجَّلَ اللهُ تَعَالَى وَرَحْمَةُ الرَّحْمَنِ این غم و اندوه غیبت را از این امت زائل کن». (فرازی از دعای عهد) واژه «غمة» به معنای غم و مصیبت است که در اینجا به چالش‌ها و سختی‌های فراگیر اشاره دارد. عبارت «هذه الأمة» تمام امت اسلامی را شامل می‌شود و بدون توجه به تفرقه‌های مذهبی یا قومی بر اتحاد و یکپارچگی همه مسلمانان تأکید دارد. این فراز نشان‌دهنده امید و آرزوی جمعی برای بهبود زندگی مسلمانان و رفع مشکلات است و به‌طور خاص بر اهمیت وحدت و همبستگی بین مسلمانان تأکید می‌کند. با توجه به اهمیت این دعا می‌توان آن را به درخواستی جمعی برای رسیدن به آرامش و گشایش در امور زندگی مسلمانان در نظر گرفت. در ادبیات شیعه از واژه امت، مفهوم وحدت و یکرنگی منتظران از هر قوم و نژادی به دست می‌آید که نشان‌دهنده نقش محوری حضرت مهدی عَجَّلَ اللهُ تَعَالَى وَرَحْمَةُ الرَّحْمَنِ در تحقق آمال و آرزوهای مسلمانان در زمینه وحدت و هم‌زیستی مسالمت‌آمیز است.

توجه به وحدت اسلامی یکی از اصول کلیدی و اساسی انقلاب اسلامی ایران بود که در طول تاریخ این انقلاب نمود پیدا کرد. براساس فرمایش ایشان، وحدت اسلامی نه تنها از ضرورت‌های اجتماعی، بلکه از الزامات دین اسلام نیز به‌شمار می‌رود. (موسوی خمینی، ۱۳۸۹، ۴۳۶/۱۹)

مقابله با تفرقه یکی از هدف‌های اصلی انقلاب اسلامی بود. امام خمینی رحمته‌الله علیه به‌ویژه به تفرقه‌افکنی در بین مذاهب اسلامی و فرقه‌ها هشدار می‌داد و بر ضرورت همبستگی همه مسلمانان در برابر دشمنان مشترک تأکید داشت. در پی انقلاب اسلامی، طرح‌گفتمانی درباره وحدت اسلامی شکل گرفت که در آن تمام اقوام و مذاهب اسلامی، امتی واحد محسوب می‌شدند. جمهوری اسلامی ایران در راستای ترویج وحدت اسلامی، کنفرانس‌های وحدت اسلامی را برگزار کرده و به مقوله وحدت میان مسلمانان توجه ویژه‌ای داشته است.

توجه به وحدت اسلامی، یکی از آرمان‌های ظهور امام مهدی عجک‌الله تعالی ورحمته‌الشریف در متون دینی بوده و به آن تأکید شده است. در متون روایی و دعاها آمده است که حضرت مهدی عجک‌الله تعالی ورحمته‌الشریف با ظهور خود، عدالت و وحدت را در جوامع اسلامی برپا می‌کند. دعای هنگام تولد از امام زمان عجک‌الله تعالی ورحمته‌الشریف نقل شده است. ایشان می‌فرماید: «خدایا! آنچه را بر من وعده داده‌ای به انجام برسان و کارم را به پایان ببر و زمینه و جایگاهم را استوار بدار و زمین را به دست من از عدل و داد پر کن» (ابن بابویه، ۱۳۹۵، ص ۴۲۶). انتظار ظهور امام عجک‌الله تعالی ورحمته‌الشریف به معنای امید به ایجاد جامعه متحد و یکپارچه اسلامی است که در آن مسلمانان از هر فرقه و مذهبی به‌دور یکدیگر جمع شوند. در روایات اسلامی، ظهور امام مهدی عجک‌الله تعالی ورحمته‌الشریف فرصتی برای رفع تفرقه‌افکنی و اختلافات میان مسلمانان بیان شده است. پیامبر صلی‌الله علیه و آله و سلم در احادیث مختلف به اهمیت اتحاد مسلمانان اشاره کرده است و تلاش برای وحدت را یکی از ویژگی‌های جامعه منتظر می‌داند.

۴-۶. روحیه شهادت‌طلبی

«والمستشهدین بین یدیه؛ و از کشتگان در راهش مقرر فرما». مستشهدین در لغت به معنای کسی است که در راه خدا شهید شد. (بستانی و فواد افرام، ۱۳۷۵، ص ۵۹) شهادت در راه امام، برترین مقام هاست؛ زیرا نشان‌دهنده نهایت محبت و اخلاص به درگاه اوست. به همین دلیل

است که همواره مؤمنان آرزوی شهادت در راه خدا را دارند و آن را اوج سعادت و عاقبت به خیری می‌دانند. در این فراز از دعا عهد آمده است که تا آخرین لحظه حیات باید در خدمت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف بود. در روایات آمده است: «کسی که منتظر فرج امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف باشد و خود را برای ظهور ایشان آماده کند، حتی اگر پیش از ظهور از دنیا برود پاداشش همچون کسی است که در رکاب حضرت پیامبر ص به شهادت رسیده است: «قال أبو عبدالله ع من مات منكم علی أمرنا هذا فهو بمنزلة من ضرب فسطاطه إلى رواق القائم ع بل بمنزلة من يضرب معه بسيفه بل بمنزلة من استشهد معه بل بمنزلة من استشهد مع رسول الله؛ امام صادق ع فرمود: اگر کسی از شما بمیرد در حالی که منتظر حکومت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف بوده همانند کسی است که با امام قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف در خیمه‌اش بوده است، بلکه همانند کسی است که در کنار حضرت زد و خورد کند، بلکه مانند کسی است که در کنار رسول خدا به شهادت برسد» (برقی، ۱۳۷۱، ۱/۱۷۳).

«خدایا، توفیق عنایت فرما تا پیش از ظهور نیز با تلاش، ایثار و اخلاص جزو خدمتگزاران ایشان باشیم و در روز ظهور از جمله کسانی باشیم که در صف اول یارانشان قرار گیرند، به جبهه‌ها شتافته و در راه ایشان به شهادت برسند». در انقلاب اسلامی، شهادت نه تنها یک فداکاری فردی، بلکه فرهنگ و آرمانی جمعی است. این مفهوم در اندیشه‌های امام خمینی رحمته الله علیه و نیز در تبلیغات و گفتمان‌های انقلابی، به‌ویژه در دوران جنگ تحمیلی عراق علیه ایران برجسته شد. امام خمینی رحمته الله علیه شهادت را تجلی روحیه فداکاری، ایثار و مقاومت در برابر ظلم می‌دانست. ایشان در پیام‌های خود تأکید می‌کرد: «شجاعت دلیرمردان و شیرزنان جهادیمان در جهادمان علیه کفر و بیداد زبانزد خاص و عام است. وسعت دامنه گذشت و ایثار مردان و زنان جهاد، جنگ و صلح، بزرگ و کوچک، فقیر و غنی این مرز و بوم را فراگرفته است» (موسوی خمینی، ۱۳۸۹، ۲۱/۲۰۴).

۵. ابعاد شهادت به عنوان آرمان ظهور

براساس روایات اسلامی، دوران ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف دوران فداکاری و ایثار تمام عیار است. در این دوران، پیروان صادق امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در مقابل ظلم و برتری ظالمان ایستادگی و خود

را در راه مقام حق فدا می‌کنند. شهادت در مقدمه ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف تضمین‌کننده آزادی و امنیت برای جامعه اسلامی است. این شهادت باعث می‌شود که جامعه اسلامی از ظلم و ستم آزاد شود و به عدالت و کرامت دست یابد. از این رو، شهادت، آرمان ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و در کنار عدالت، وحدت و آزادی از ارکان مهم این دوران است. این آرمان با فداکاری و ایثار در راه حق و عدالت محقق می‌شود و مسلمانان را به سمت همبستگی و وحدت سوق می‌دهد.

۶. تعهد به تبعیت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

«اللهم اجعلني من أنصاره وأعوانه، والذابين عنه، والمسارعين إليه في قضاء حوائجه، والممثلين لأوامره والمحامين عنه، والسابقين إلى إرادته؛ خداوندا! مرا از جمله یاران و مددکاران و دفاع‌کنندگان از او و تسریع‌کنندگان در برآوردن اوامر او و حمایت‌کنندگان از او و پیشی‌گیرندگان در انجام خواسته‌های او قرار بده». انصار از ماده نصر و به معنای کمک مظلوم است. کلمه اعوان از ماده عون گرفته شده است و به معنای هرچه از آن یاری می‌جویی و کمک می‌کند آمده است مانند روزه که کمک در عبادت است (فراهیدی، ۱۴۰۹، ۲/۲۰۳).

تبعیت از امام به معنای پذیرش ولایت و فرمان‌برداری از ولی خدا در تمام ابعاد زندگی است. این تعهد، ریشه در باورهای شیعی دارد و یکی از ارکان مهم انتظار و آمادگی برای ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف محسوب می‌شود. انقلاب اسلامی ایران نیز حرکتی مبتنی بر ولایت فقیه و تبعیت از رهبری و نمونه‌ای عینی از تجلی این اصل اساسی است. در انقلاب اسلامی، امام خمینی رحمة الله عليه رهبر و ولی فقیه بود که نقش هدایتگر مردم را بر عهده داشت و مردم ایران با تبعیت از ایشان توانستند طاغوت را سرنگون کنند و نظام اسلامی را بر پایه عدالت و احکام الهی بنا نهند. این حرکت، الگویی از آمادگی برای ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف است؛ زیرا انقلاب اسلامی نه تنها زمینه‌ساز بیداری اسلامی در جهان شد، بلکه مردمی را تربیت کرد که ارزش تبعیت از امام و رهبر الهی را درک کرده و برای حفظ و گسترش آن تلاش می‌کنند. اصل تبعیت از ولی خدا در قرآن نیز تأکید شده است. آیه «یا ایها الذین آمنوا أطیعوا الله وأطیعوا الرسول وأولی الأمر منکم» (نساء: ۵۹) به طور صریح، مسلمانان را به اطاعت از خدا، پیامبر و ولی الامر که براساس روایات شیعه به

امامان معصوم و در زمان غیبت به ولی فقیه تعبیر می‌شود، دعوت می‌کند. انقلاب اسلامی نیز نمونه‌ای از تحقق این آیه در دوران غیبت کبری است؛ زیرا مردم با پیروی از ولی فقیه به مقابله با ظلم و فساد پرداخته و در راستای اقامه حق و عدالت گام برداشته‌اند.

در روایات نیز به ارتباط تبعیت از امام با آمادگی برای ظهور اشاره شده است. پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌فرماید: «طوبى لمن أدرك قائم اهل بيتى وهو مقتد به قبل قيامه، يتولى وليه ويتبرأ من عدوه؛ خوشا به حال کسی که پیش از قیام قائم اهل بیت من از او پیروی کرده و از دشمنانش بی‌زاری جوید» (مجلسی، ۱۴۰۳، ۱۲۹/۵۲). این روایت نشان می‌دهد که تبعیت از ولایت در دوران غیبت، آمادگی برای همراهی امام زمان عَلَيْهِ السَّلَام در دوران ظهور را فراهم می‌کند. بنابراین، انقلاب اسلامی نمونه‌ای از تحقق این تعهد در دوران غیبت است. مردم ایران با پیروی از رهبری الهی نشان دادند که آماده‌اند در مسیر ولایت گام بردارند و سربازانی وفادار در خدمت امام زمان عَلَيْهِ السَّلَام باشند. این تبعیت، پایه‌گذار جامعه‌ای است که ارزش‌های الهی را زنده نگه می‌دارد و زمینه‌ساز ظهور منجی عالم خواهد بود.

۷. نتیجه‌گیری

انقلاب اسلامی ایران نقطه عطفی در تاریخ معاصر است که با هدف برقراری عدالت الهی و احیای ارزش‌های دینی مورد توجه آزادی‌خواهان و عدالت‌طلبان مسلمان و غیرمسلمان قرار گرفته است. این انقلاب برخاسته از مکتب تربیتی اهل بیت عَلَيْهِمُ السَّلَام و الهام‌گرفته از آموزه‌های سیاسی-اجتماعی اسلام ناب محمدی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ است؛ آموزه‌هایی که در قالب ادعیه مأثور از معصومان عَلَيْهِمُ السَّلَام به نسل‌ها منتقل شده و الهام‌بخش مؤمنان در مسیر تحقق حکومت عدل الهی بوده است. از جمله این دعاها، دعای عهد است که با مضامین بلند و هدفمند خود، آرمان‌های انسانی و الهی مانند عدالت، عبودیت، ولایت‌پذیری و آمادگی برای جان‌فشانی در مسیر حق را در قالب دعا به مخاطبان عرضه می‌دارد. دعای عهد نه تنها زمزمه‌ای فردی و معنوی برای اتصال قلبی با امام عصر عَلَيْهِ السَّلَام، بلکه اعلام روزانه بیعت و تعهد به ولایت الهی نیز است. تعهدی که منتظران راستین هر بامداد آن را تکرار می‌کنند تا آمادگی خود را برای حضور در مسیر ظهور و حکومت جهانی عدل

اعلام دارند. انقلاب اسلامی با طرح پیوند میان دیانت و سیاست نشان داد که آموزه‌های دینی و معارف اهل بیت علیهم‌السلام تنها به جنبه‌های فردی و عبادی محدود نمی‌شود، بلکه در ساختارهای کلان اجتماعی، فرهنگی و سیاسی نیز قابل تحقق و اجراست. دعای عهد نیز بخشی از میراث معصومان است که بر اهمیت این پیوند تأکید دارد و تمام مفاهیم آن حول محور ولایت، مسؤولیت‌پذیری اجتماعی، آمادگی برای جهاد، دفاع از حق و تلاش برای تحقق خواسته‌های امام زمان عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف می‌چرخد.

در این دعا، ظهور حضرت حجت عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف نقطه اوج تحقق آرمان‌های عدالت، صلح و عبودیت معرفی می‌شود و یاری‌رسانی به آن حضرت نیازمند تعهدی عمیق به ولایت و آمادگی برای جان‌فشانی در مسیر تحقق اهداف اوست. در روایات نیز به این حقیقت تأکید شده است. امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید: «من سر آن یكون من أصحاب القائم فلينتظر وليعمل بالورع ومحاسن الأخلاق وهو منتظر؛ هر کس دوست دارد از یاران قائم باشد باید در حال انتظار، اهل تقوا و اخلاق نیکو باشد» (مجلسی، ۱۴۰۳، ۲/۱۴۰). یاران حضرت در دوران ظهور با تمام وجود در کنار ایشان قرار می‌گیرند و با ایثار جان و مال خود در راه تحقق حکومت عدل جهانی گام برمی‌دارند. این یاران، تنها به خود نمی‌اندیشند، بلکه جامعه را نیز به این مسیر نورانی دعوت می‌کنند و برای ساختن مدینه فاضله‌ای مبتنی بر ایمان و عدالت تلاش می‌کنند.

افق روشن این حکومت موعود، الهام‌بخش حرکت‌های عدالت‌خواهانه در جهان معاصر است. مفاهیمی مانند ایمان، تقوا، ولایت‌پذیری، آمادگی جهاد، مسؤولیت‌پذیری اجتماعی و التزام عملی به عدالت در دعای عهد به صورت منظومه‌ای هماهنگ ارائه شده‌اند. منظومه‌ای که جامعه منتظر را برای درک ظهور، پذیرش آن و مشارکت فعال در ساخت تمدن مهدوی آماده می‌کند. از این رو، انقلاب اسلامی ایران را می‌توان پیش‌درآمدی بر تحقق حکومت جهانی مهدوی دانست. انقلابی که با احیای مفاهیم مغفول‌مانده در سنت دینی، زمینه‌ساز تربیت انسان‌هایی شد که با ایمان، اخلاص و تبعیت از ولی‌الهی، برای تحقق عدالت جهانی لحظه‌شماری می‌کنند.

فهرست منابع

- * قرآن کریم (۱۳۸۸). مترجم: مکارم شیرازی، ناصر. تهران: مرکز طبع و نشر قرآن.
۱. ابن بابویه، محمد بن علی (۱۳۹۵). کمال الدین و تمام النعمه. تهران: اسلامیه.
 ۲. ابن منظور، محمد بن مکرم (۱۴۱۴). لسان العرب. بیروت: دار صادر.
 ۳. آقابزرگ تهرانی، محمد محسن (۱۴۰۸). الذریعه الی تصانیف الشیعه. قم: اسماعیلیان.
 ۴. آل نبی، سید محسن (۱۳۹۶). انقلاب اسلامی آغاز ظهور یا زمینه ساز ظهور. نشریه پژوهش های مهدوی، (۳۱)، ۱۳۳-۱۵۲.
 ۵. جدید بناب، علی (۱۴۰۳). نقش انتظار و نیروسازی در استمرار انقلاب. نشریه پژوهش های مهدوی، (۵۰)۱۳، ۷۷-۹۲.
 ۶. دهخدا، علی اکبر، و دیگران (۱۳۷۳). لغت نامه دهخدا. تهران: روزنه.
 ۷. ذو علم، علی (۱۳۸۱). انقلاب و ارزش ها. قم: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
 ۸. راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۱۲). المفردات فی غریب القرآن. بیروت: دار القلم، الدار الشامیه.
 ۹. سلیم بن قیس الهمدانی (بی تا). سلیم بن قیس. قم: انتشارات الهادی.
 ۱۰. طباطبایی، محمد حسین (۱۳۷۴). المیزان فی تفسیر القرآن. قم: دفتر انتشارات اسلامی.
 ۱۱. القمی، شیخ عباس (۱۳۵۹). مفاتیح الجنان. تهران: مجمع احیاء الثقافة الاسلامیه.
 ۱۲. کفعمی، ابراهیم بن علی (۱۴۱۲). مصباح کفعمی. بیروت: مؤسسه التعمان.
 ۱۳. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی (۱۴۰۳). بحار الأنوار الجامعة لدرر اخبار الأئمة الاطهار. بیروت: دار احیاء التراث العربی.
 ۱۴. مصباح یزدی، محمد تقی (۱۳۸۶). انقلاب اسلامی و ریشه های آن. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته الله علیه.
 ۱۵. مصباح یزدی، محمد تقی (۱۳۸۸). انقلاب اسلامی و جهشی در تحولات سیاسی تاریخ. بی جا: بی نا.
 ۱۶. مظاهری، حسین (۱۳۹۵). شرح و تفسیر دعای عهد. اصفهان: مؤسسه فرهنگی مطالعاتی الزهراء رحمته الله علیها.
 ۱۷. مقام معظم رهبری رحمته الله علیه (۱۳۹۷). بیانات پیرامون راهپیمایی ۲۲ بهمن ۱۳۹۷. وب سایت دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله خامنه ای. ۱۳۹۷/۱۱/۲۲
- <https://farsi.khamenei.ir/tag-content?id=5327>
۱۸. موسوی خمینی، روح الله (۱۳۸۵). صحیفه نور. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمته الله علیه.
 ۱۹. مهیار، رضا، و بستانی، فؤاد افرا (۱۳۷۵). فرهنگ ابجدی. تهران: اسلامی.
 ۲۰. یعقوب، امیل (۱۴۲۵). المعجم المفصل فی الجموع. بیروت: دارالکتب العلمیه.